

A-21870 III

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUM
FR. R. KREUTZWALDI NIM. EESTI NSV RIIKLIK
RAAMATUKOGU

10000

A. PÕDER

KAAGJÄRVE KÜLARAAMATUKOGU TÖÖKOGEMUSI

Tallinn
1957

Valga—Võru maantee ääres, kilomeetrit 10 Valgast, on pikk punasest telliskivist hoone. Silt ukse kõrval teatab, et siin asub Kaagjärve rahvamaja ja raamatukogu — raamatukogu, mis 1956. aasta töötulemuste põhjal tunnistati vabariigi parimaks külaraamatukoguks ja sai Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu rändpunalipu.

Vabariigi parim külaraamatukogu. Vaevalt julges aastat kolmkümmend viis tagasi sellest unistada keegi neist, kes tookordsest Järvekõrtsist tõtsid välja kõrtsileti ja tõid asemele tagasihoidliku raamatukapi. Kaagjärve Rahvaraamatukogu Seltsi rajajad olid endale ülesandeks seadnud, et raamatukappi koguneks mõnisada köidet laenutamiseks neile, kes tahaksid lugeda, kuid kellel puudus raha raamatute ostmiseks. Oli ju raamat tookord väga kallis. Üksainus tagasihoidlik ilukirjanduslik teos maksis mitme kilo või raha ja vähe oli neid, kes võisid lubada endale «luksust», omada isiklikku raamatukogu.

Tulid kokku mõned endised mõisasulased, taluteenijad, käsitöölised ja väiketalunikud ja ehitasid Järvekõrtsi endise pika kõrtsiruumi ümber peosaaliks. Hakati «tegema näitemängu». Pidude sissetulekud aga läksid raamatute muretsemiseks ja nii koguneski aegamööda raamatukappi mõnisada köidet, mida loeti huvi ja armastusega.

Enamik tollaegseid raamatusõpru on hauda varisenud ja Kaagjärve Rahvaraamatukogu Seltsi pitsatiga raamatuistki on säilinud vaid mõned üksikud, kuid tollaegsest tagasihoidlikust raamatukogust ja peosaalist on kujunenud kaunis kultuurikolle Kaagjärve rahvale. Endine Järvekõrtsi nimigi on hakanud unustuse hõlma vajuma. Nüüd tuntakse seda kohta ainult Kaagjärve rahvamaja ja raamatukogu nime all.

Hubane ja maitsekalt sisustatud lugemistuba, raamatuhoidla üle 5 tuhande köite raamatutega — see ei tee rõõmu mitte ükski vanadele raamatusõpradele Jaan Varblasele ja Aleksander Metuusale, kes on ise seisnud selle raamatukogu hälli juures, vaid heldimuse ja uhkustundega räägib raamatukogust iga Kaagjärve elanik.

Kaagjärve rahvamaja ja raamatukogu hoone.

Muidugi mõista on see pika ja pingerikka töö tulemus. 1944. aasta sügisel oli Kaagjärve raamatukogu sama hästi kui varemeis. Kaagjärve raamatukogu praegune juhataja Eugenie Tompel käis läbi raske teekonna, fašistlikud okupandid kihutasid ta välja oma kodust. Kaagjärves leidis ta endale uue kodu ja töötas taludes juhutöolisena. Kui aga 1944. aasta detsembris talle tehti ettepanek hakata Kaagjärve raamatukogu juhatajaks, oli tal raske nõustuda. Ta kahtles, kas saab hakkama, puuduvad teadmised ja kogemused. Heade sõprade abivalmidus julgustas aga noort töötajat.

Edasi jutustab sm. Eugenie Tompel ise oma tööst.

Oli 1944. aasta detsember, kui asusin tööle Kaagjärve küla-raamatukogusse. Leidsin eest troostitu olukorra. Raamatukogu ruumi moodustas üksainus tuba, mis vajas põhjalikku remonti. Mingisuguseid summasid remontimiseks aga polnud. Tuli ise käed külge panna ja mõnede kohapealsete meistrite juhatusel püüda ruumile anda pisutki korralikumat välimust. Sain ka mõned sõja ajal omanikuta jäänud toolid ja lauad ning ühe vana diivani. Kohendasin ka need kuidagi tarvitamiskõlblikeks.

Halvem lugu oli raamatutega. Raamatukapp oli küll imekombel säilinud, kuid raamatutest polnud jälgegi. Neid oli lahingute ajal sinnasamasse raamatukogu taga olevasse metsa tassi-

tud, kus nad vihma käes olid riknenud või vedelesid lõhkirebituna mööda põrandat laiali. Hiljem küll paljud ausad inimesed tagastasid kunagi raamatukogust saadud raamatud ja nii kogunes mõnikümmend ilukirjanduslikku teost.

Kaagjärve raamatukogu juhataja sm. E. Tompel valib kirjandust lugejatele soovitamiseks.

Lugejaid oli algul väga vähe ja pakkudagi polnud õieti midagi. Ja inimesed, kui tulidki raamatukokku, küsisid harjumuse järgi ikka ainult «juturaamatuid». Neid oli aga ainult tükki paarikümmend ja needki olid enamusel juba ammu läbi loetud. Algaastail hakkasime saama hulgaliselt ühiskondlik-poliitilise sisuga brošüüre, kuid neid keegi lugeda võtta ei tahtnud, vaatamata sellele, et rahval oli nõukogude poliitikast ja majandussüsteemist õige ähmane ettekujutus. Rohkem käidi aga lugemas ajalehti või pöörduiti minu poole palvega kirjutada mõni avaldus. Nende avaldustega õieti algaski tihe kontakt kohalike elanikega. Minul kui kommunistlikul noorel ja agitaatoril tuli sageli vestelda inimestega poliitiliste ja majanduslike kampaaniate ajal. Juba esimesel tööaastal käisin läbi kõik oma piirkonna majapidamised, ja kuigi tookord ei osanud seda ühendada raamatukogu tööga, oli hiljem sellest siiski kasu. Muutusin nii külas oma inimeseks.

Raamatupropaganda küsimuses puudusid mul igasugused

kogemused. Peamiselt seetõttu esimestel tööaastatel oli lugejaskonna hulgas vähe täisealisi, enamuse moodustasid lapsed.

Raamatukogu asus rahvamajaga ühes hoones. Kui rahvamaja saali kogunes koosolekule rahvast, siis külastasid nad ka raamatukogu. Talvel koguneti meelsasti sooja raamatukogu ruumi juttu puhuma. Vestlesin sageli ka raamatutest ja nii mõnigi läks koosolekult koju raamat paberisse keeratult kaenlas. Need olid esimesed sammud raamatupropaganda alal. Tõsi küll, tavaliselt oli see ikka ilukirjanduslik teos. Ja tol ajal, nagu müüdk, alustab algaja lugeja E. Vildest ja O. Lutsust. Lugejate arv hakkas aasta-aastalt kasvama.

Raamatukogu populaarsuse kasvule aitasid väga palju kaasa läbiviidud massiüritused. Paljud, kes senini justkui ei märganudki raamatukogu olemasolu, leidsid sinna tee. Esimene kirjandusõhtu oli korraldatud E. Vilde loomingutu tutvustamiseks. Koos õpetajate ja rahvamaja näiteringiga hakkasime õppima E. Vilde «Pisuhända». Mängisin ka ise kaasa. Nägime küll palju vaeva, aga tulemused üllatasid meid endidki.

Õhtu esimene osa koosnes ettekandest E. Vilde loomingutu kohta ja katkendite ettelugemisest tema teostest. Teine osa oli aga tasuline ja peaaegu kõik jäid ka sellele. Esitasime «Pisuhänna». Etendus õnnestus üle ootuste hästi, saal oli rahvast puupüsti täis. Selle õhtu järel hakkasid mitmed noored käima rahvamajas ja muidugi ka raamatukogus. Sama peo sissetulekuga sain remontida toolid, laud ja diivani. Muretsesin akende ette kardinad. Raamatukogu ruum muutus hubasemaks. See oli 1945. aastal. Sellest alates on meil korraldatud järjekindlalt kirjandusõhtuid. Osavõtt nendest on olnud alati elav.

Kirjandusõhtuid valmistan ette kuu või poolteist. Püüan neid planeerida ajale, millal rahvamajas midagi ei toimu. See tagab arvukama osavõtu. Ettekannetega on esinenud Kaagjärve 7-a. kooli õpetajad Salme Allas, Hilja Põldvee jt. Eriti meeldib Kaagjärve rahvale kuulata Valga 7-a. kooli õpetaja Alleks Vallneri ettekandeid. A. Vallneri vanemate kodu on Kaagjärvel. Ta viibib sageli siin, eriti suvevaheajal, ja pole veel kunagi ära ütelnud, kui olen teda palunud esineda ettekandega meie kirjandusõhtul.

Ka kontsertosa organiseerimine ei ole olnud eriti raske, sest on selliseid toredaid aktiviste, kes kunagi ei keeldu, kui on vaja abi. Massiürituste organiseerimisel on palju abi osutanud Kaagjärve 7-a. kooli direktor sm. Ellram ja Kaagjärve aiandussohoois oleva rändraamatukoguhoidja Liidia Kangru.

Kirjandusõhtust teatan kuulutustega umbes nädal aega varem. Kui neid valmistada küllaldaselt arvul ja panna üles sellistesse

kohtadesse, kus rahvast rohkem käib, nagu kolhoosi keskusse, külanõukogusse, kaupluse juurde, siis sellest on jätkunud.

Tänavu korraldatud kirjandusõhtutest vääriskid märkimist kirjandusõhtu O. Lutsu elust ja loomingust ja «Kalevipoja» ilmumise 100. aastapäeva tähistamine. Sm. A. Vallner esines ettekandega, millesse oli põimitud deklamatsioone «Kalevipojast», mida esitasid noored aktivistid Malle Metuusala ja Liivia Karjalainen. Osavõtjaid oli rohkesti. Neid oli kogunenud rahvamaja saali üle 150. Selle ürituse eel oli raamatukogu ruumes korraldatud raamatunäitus ja kujundatud raamatukogulik plakat.

Raamatukogulik-plakat «100 aastat «Kalevipoega»».

Peaageu iseseisvalt valmistas ette kirjandusõhtu A. S. Puškini elust ja loomingust rändraamatukoguhoidja Liidia Kangru Kaagjärve aiandussovhoosis. Õhtu toimus juuli algul sovhoosi klubis ja oli mõeldud vene rahvusest lugejatele. Ettekanne ja kontserdi sõnaline osa oli vene keeles. Kokku oli tulnud palju kuulajaid.

Külastuste ja laenutuste arv suureneb tunduvalt peale kirjandusõhtut. Kirjandusõhtu justkui tuletab meelde raamatukogu olemasolu neile, kes seal harva käivad. Kahjuks pole mul aga võimalik rahuldada kõigi lugejate soove kirjandusõhtul käsitletud raamatute saamiseks. Raamatukogul on ainult paar eksemplari ja neist ei jätku kuidagi mitmekümnele lugejale. Kuni aga järjekord jõuab, on kirjandusõhtu mulje ammu hajunud.

Suuremat lugejate aktiivsust eeldab lugejate konverents.

A. Koptjajeva «Ivan Ivanovitši» valisin lugejate konverentsiks rajooniraamatukogu lugejate konverentsil saadud mulje mõjul. Ka lugejate seas oli suur huvi selle raamatu vastu. Enamik olid selle juba läbi lugenud. Et mälu värskendada ja kindlustada konverentsil elavat arvamuste vahetust, tõin rajooniraamatukogust oma kahele eksemplarile lisaks veel viis eksemplari.

Seejärel kutsusin kokku lugejate aktiivi ja rääkisin kavatsusest korraldada selle raamatu arutelu. Peale õpetajate, kes mul alati on aidanud üritusi läbi viia, võtsid sellest nõupidamisest osa ka aktiivsemad lugejad Juuli Kipper, Heino Simmul, Olev Udras jt.

Mingisuguseid kindlaid teemasid ma välja ei töötanud, märkisime ära ainult tähtsamad probleemid, millised tuleksid läbi arutada. Ühtlasi arutasime, kes tuleks sõnavõtjatena arvesse. Seltsimehed Kipper, Simmul ja Udras lubasid seda kindlasti teha. Sm. Kipper oli väga vaimustatud Ivan Ivanovitšist kui nõukogude arsti eeskujust ja lubas rääkida sellest. Sm. Simmul oli huvitatud perekonna probleemi käsitlemisest antud romaanis jne. Neile laenutasingi raamatud esmajoones, et nad saaksid need veel kord süvenenult läbi lugeda. Ülejäänud raamatud laenutasin teistele soovijaile. Konverentsi juhatajaks otsustasime paluda A. Vallneri, kes väga huvitavalt oli juhatanud ka rajooniraamatukogu lugejate konverentsi sama raamatu kohta.

Ettevalmistuse käigus vestlesin veel mõne lugejaga ja palusin neid kindlasti osa võtta konverentsist. Raamatukogusse valmistasin plakati, et kõik lugejad oleksid teadlikud üritusest ja võtaksid rohkearvuliselt sellest osa.

Saabuski 18. august, see oli laupäev. Algus oli määratud kella 21.00. Ürituse läbiviimiseks kasutasime Kaagjärve sovhoosi klubi saali, sest rahvamaja oli remondis. Rahvast oli kogunenud üle ootuste palju. Rohkesti oli neidki, keda ma kunagi ei olnud näinud raamatukogus.

Konverentsi avasin ise ja andsin sõna konverentsi juhatajale sm. A. Vallnerile, kes lühidalt peatus A. Koptjajeva senisel loo-

ningul ja põhjendas, miks raamatukogu valis arutluseks just selle teose. Ühtlasi märkis ta ära mõningad probleemid, mis seda raamatut lugedes tema tähelepanu olid köitnud ja mõtlema pannud. Pikemalt peatus ta Ivan Ivanovitši kui arsti ja perekonnainimese kujul.

Seejärel esitati terve rida küsimusi. Eriti perekonnaprobleemi tümber tekkis selline vaidlus, et kippus muid küsimusi varju jätma. Lugejad avaldasid oma sõnadega ja lihtsalt oma suhtumist neisse probleemidesse ja raamatusse tervikuna. Peale varem kokkulepitud seltsimeeste võtsid sõna paljud lugejad. Tekkis vaidlus, mis kestis edasi veel koduteelgi.

Alles kesköö paiku konverentsi juhataja lõpetas vaidlused ja sõnavõttud, tehes lühikese kokkuvõtte avaldatud arvamustest ja andis lugejate nimel raamatule hinnangu.

Lõpuks oli muidugi jalakeerutus, mis meil on kombeks kõigi ürituste lõpetamisel. Seekord oli aga huvitav, et mõneski nurgas käis vaidlus edasi, niivõrd olid inimesed erutatud.

Lugejate üldine soov oli, et selliseid raamatute arutelusid korraldataks sagedamini. Siin on aga teataval määral takistuseks konverentsi juhataja leidmine. Konverentsi juhataja peab teost peensusteni tundma, peab oskama leida õige lahenduse igale tekkida võivale probleemile ja juhatada konverentsi huvitavalt. Ainult sellisel juhul paneb konverents osavõtjaid kaasa elama ja teeb keelepaelad lahti. Kahjuks on aga selliseid häid konverentsi juhatajaid vähe. Ka ei mõju kuigi hästi, kui esinejatele määrata kindlad teemad, need isegi enne läbi töötada ja kindlatesse raamidesse suruda. Kui selliseid «tarku jutte» on tükk 5—6, igaüks minutit 15—20, siis hakkab nii mõnigi varsti haigutama ja ootama lõppu. Küsimusi tavaliselt sellisel juhul ei ole, arvamused hoitakse ise-endale. Selliseks kujunes esimene lugejate konverents, mille korraldasin 1954. aasta kevadel G. Nikolajeva romaani «Lõikus» kohta. Sain rajooniraamatukogust teemad, määrasin esinejad, töötasime läbi ja kandsime konverentsil ette. Ja peab tunnistama, et oli igav. Vaatamata sellele, et see raamat käsitles kolhoosirahvale väga elulähedasi probleeme.

Praegu valmistan ette kirjanduslikku kohut A. Tammsaare romaani «Tõde ja Õigus» 4. köite alusel. Aluseks võtsin J. Tombergi brošüüri nimetatud kohtu läbiviimisest Tallinna Kultuurharidusala Koolis. Lisaks sellele sain Rakvere rajooni Varangu rahvamaja juhatajalt sm. Toompuult tublisti materjali kirjeldusega, kuidas nemad selle ürituse ette valmistasid ja läbi viisid. Oma tubli aktiivi ja rahvamaja näiteringi kaasabil loodan, et

suudan selle ürituse nõuetekohaselt läbi viia. Olen ise rahva-kohtu kaasistuja ja tunnen nõukogude kohtu käiku, nii et selles suhtes vigu ei peaks tekkima. Ettevalmistusi alustasin äktiivi nõupidamisega. Kohalolijatega arutasime läbi J. Tombergi brošüüri «Kirjandusliku kohtu korraldamisest A. Tammsaare «Tõde ja õigus» 4. köite alusel» ja Varangu rahvamajalt saadud materjali. Opetajad Salme Allas ja Helmi Ilves võtsid meetodilised materjalid ja A. Tammsaare «Tõde ja õigus» 4. köite kaasa ja lubasid hakata ette valmistama.

Poliitmassilise töö läbiviimine Kaagjärve külanõukogus on jaotatud nii, et üht poolt külanõukogust teenindab rahvamaja, teist raamatukogu. Noor kolhoos «Säde» asus minu poolel. Seal tuli viibida õige sageli. Koos raamatupidaja Karl Oinasega korrastasime näitliku agitatsiooni. Algul oli mul siin lugejaid vähe, sest paiksest raamatukogust on see küla üks kaugemaid. Saatsin siia raamatuid tavaliselt õpilastega või tõin ise kaasa. Pikapeale kasvas aga raamatusõprade arv üle paarikümne ja kõigile neile raamatuid koju viia hakkas käima üle jõu. Palusin kaht tütarlast, kes ka olid ühtlasi raamatukogu lugejad, abistada mind selles töös, kuid nad keeldusid, et mine tea, lähevad raamatud kaduma, hakka neid siis veel välja maksma.

Rääkisin sellest Karl Oinasega, et ehk tema on nõus võtma mõned raamatud oma kappi kolhoosi keskuses. Poleks mul vaja neid edasi-tagasi kanda, käiksin ise siit laenutamas. Ma ei julgenud lootagi, et sm. Oinas ise pakub end laenutajaks. Jah, ta armastab väga raamatuid, loeb ise palju, aga hakata teistele laenutama, see on juba ise asi.

See oli mu esimene rändraamatukogu.

Ratsimäelt, kilomeetrit 4 raamatukogust, oli ammuseks lugejaks Marie Kirsch. Ta käis raamatukogus regulaarselt kaks korda kuus, valis iga kord kuus-seitse raamatut. Kuha ta oli väga korralik lugeja, ma ei keelanud ka, kuigi tavaliselt üle 3 raamatu ühele lugejale ei laenuta. Marie Kirschi pidasin lihtsalt «raamatuneelajaks». Kolmes naabertalus mul lugejaid polnud. Kord aga naabertalus agitaatorina viibides leidsin laualt raamatukogu templiga raamatu. Imestasin natuke ja huvitusin, kust see siia sai. Ja siis selgus, et kõik kolm naabertalu said Marie vahendusel raamatuid, ainult mul endal polnud aimugi sellest isehakanud raamatukandjast. Leppisime siis kokku, et M. Kirsch jätkab raamatute vahetamist naabrite vahel, peab selle kohta arvestust, kes mida on lugenud, mina aga varustan teda kord kuus 10—15 raamatuga. Nii kasvas peaaegu iseendast

väike rändraamatukogu. Hiljem organiseerisin rändraamatukogud ka Lepale ja Kaagjärve aiandussovhoosi.

Rajooniseminaridel on meile palju räägitud rändraamatukogude organiseerimise vajadusest. On vaidlusigi olnud selle küsimuse ümber. Oma töökogemustest võin ütelda niipalju, et rändraamatukogudest on tubliski kasu, kui rändraamatukoguhoidjaks õnnestub leida inimene, kes ise armastab raamatut ja on valmis kaasa aitama raamatu jõudmiseks igasse kodusse. Kolhoosi juhatuse korraldusest või komsomoliorganisatsiooni poolt ülesandeks tegemisest üksi on vähe. Paremalt juhul kujunevad sellised rändraamatukogud ainult raamatute hoiukohaks, halvemal juhul võib lohaka suhtumise tõttu neist isegi ilma jääda. Olen oma rändraamatukogudele hoidjaid alati ise otsinud ning valinud ja seepärast pole ka kunagi tulnud pettuda. Tänuaga meenutan oma esimest rändraamatukoguhoidjat Karl Oinast, tublilt on töötanud Lepal olevas rändraamatukogus Endla Hinn. Nii sugust abilist, nagu on Kaagjärve aiandussovhoosi rändraamatukoguhoidja Liidia Kangru, annab otsida. Ta töötab raamatupidajana sovhoosis, rändraamatukogu on tema käes juba kolmandat aastat. Sovhoosi töölistest on paljud vene rahvusest ega valda eesti keelt. Et rahuldada nende õigustatud nõudmist venekeelse kirjanduse järele, pöördusin rajooniraamatukogu poole, kust sain fondi täiendamiseks 30—40 venekeelset raamatut. Andsin need koos 10—15 eestikeelse raamatuga Liidia Kangru hoolde. ENSV Kultuuriministeeriumi Kultuurhariduslike Asutuste Valitsuse raamatukogude osakonnale saatsin palve, varustada mind võimaluse piirides venekeelse kirjandusega. Kuigi rajooniraamatukogu oli nõus andma mulle fondi täienduseks kirjandust, ei rahuldanud see lugejate nõudmisi uemate teoste järele, sest eksemplaride vähesuse tõttu ei jätkunud neid küllaldaselt rajooniraamatukogu enda lugejatelegi. Õnneks tuldi mu palvele vastu ja ma sain Tallinna Bibkollektorist 1956. aastal üle viiesaja venekeelse uudisteose. Praegu rahuldab see täielikult 41 vene rahvusest lugeja nõudmised ja ma võin venekeelsete raamatutega varustada isegi teisi külaraamatukogusid, kellel vene rahvusest lugejate vähesuse tõttu ei ole otstarbekas osta venekeelset kirjandust.

Liidia Kangru mitte ainult ei anna soovijale vajalikke raamatuid, vaid ta teeb ka ise aktiivset raamatupropagandat. Kaagjärve sovhoosis pole harulduseks raamatute ühislugemised või siis loetud raamatute arutelud. Tema soovitusel luges lüpsjarkarjalitaja Kalgan läbi terve rea eesrindlike karjatalitajate töökogemusi käsitlevaid brošüüre ja püüdis uudseid töövõtteid

rakendada ka oma töös. 1955. aastal lüpsis ta 4000 kg piima iga lehma kohta, mis tookord Valga rajooni kohta oli küllaltki märkimisväärne saavutus.

Töö rändraamatukoguhoidjatega olen korraldanud nii, et käin ise kord kuus igas rändraamatukogus. Raamatuid ma neil käikudel kaasa ei vii, küll aga märgin üles kõik rändraamatukoguhoidjale esitatud soovid, et neid võimaluse piires rahuldada. Selline külaskäik on vajalik, et saada ülevaadet rändraamatukogudes tehtavast tööst, vestelda rändkogu kasutajatega ja teostada rändraamatukogu propagandat.

Rändraamatukogust on vähe kasu, kui inimesed selle olemasolust ei tea. Isegi tubli rändraamatukoguhoidja ei suuda kõigi tähelepanu juhtida raamatute saamise võimalusele. Et aga küünalt mitte vaka all hoida, valmistasin päris lihtsad rändraamatukogu sildid tavalisest joonistuspaberist ja vajaduse järgi kas eesti või eesti ja vene keeles. Tekst oli järgmine:

Armastage raamatut, teadmiste allikat

M. Gorki.

Siin asub Kaagjärve raamatukogu rändraamatukogu.

Raamatuid laenutab Liidia Kangru igal tööpäeval.

Selliseid silte valmistasin päris korraliku tagavara ja andsin rändraamatukoguhoidjatele kaasa, et riknenud või kadumaläinud silte kohe asendada uutega. Rändraamatukogu olemasolust ja selle kasutamise tingimustest olen ise ja ka rändraamatukoguhoidjad rääkinud rahvale enne kinoetendust.

Raamatuid vahetamas käivad rändraamatukoguhoidjad enamasti ise. See võimaldab neil valida kirjandust oma äranägemise järgi. Paha on ainult see, et saame uusi raamatuid 1—2 eksemplari. Seega ei tule paari esimese kuu kestel kõne allagi anda neid rändraamatukogusse. Võib-olla ongi sellest tingitud rändraamatukogudes lugejate vähesus. Paljud rändraamatukogu lugejad kasutavad ka paikset raamatukogu.

Suure murrangu Nõukogude Eesti küla ellu tõid aastad 1949/50. Algas põllumajanduse kollektiviseerimine. Sellest suurest üritusest ei saanud kõrvale jääda ka raamatukogu. Siiski oli küll nii mõnigi uudistades küsinud, et kuule, räagi, kuidas see teil oli, sa ju elasid enne sõda kolhoosikülas. Nüüd aga hakati nõudma kirjandust, mis valgustaks ühistöö organiseerimise, tööpäevade arvestamise ja tasumaksimise küsimusi. Rohkem kui kunagi varem tuli külas ringi liikuda, kandekotis ajalehed ja brošüürid, viia läbi individuaal- ja grupivestlusi. Agitaatorina külas ringi liikudes hakkasin huvituma, kus mida loetakse. Mär-

kisin üles oma lugejate soovid ja püüdsin neid võimaluse piires täita. Selliselt sain juurde kümneid uusi lugejaid.

Nii perest peresse käies kasvas lugejate arv iga aastaga. Kui võrrelda seda moodust teiste lugejate värbamise viisidega, nagu laenutamine töökohtadel, koosolekutel jne., siis pean tunnistama, et minu tööpraktikas on see andnud kõige paremaid tulemusi. Kui 1946. aastal oli ainult 87 lugejat 1014 laenutusega, siis nüüd, kümme aastat hiljem on nii lugejate kui ka laenutuste arv pea-aegu neljakordistunud. Nii oli 1956. aastal lugejaid 295 ja laenutusi 4464. Praegu on iga kolmas elanik Kaagjärve raamatukogu piirkonnas lugejakaardi omanik. Raamatukogu teenindab Lenini-nimelist ja Mitsuurini-nimelist kolhoosi ja Kaagjärve aiandussuvhoosi, elanike üldarvuga 893. Raamatukogu vahetus läheduses mingisugust keskust ei ole. Kõige tihedamini on asustatud endise Kaagjärve mõisa ümbrus, Mäe- ja Alaküla. Raamatukogu teenindamispiirkonna ääremail olevad majapidamised on aga raamatukogust 5—6 km kaugel. Algul püüdsin kõiki lugejaid, kes ise raamatukogusse ei saanud tulla, teenindada õpilaste kaudu või siis sõitsin iga kuu kogu piirkonna jalgrattal läbi, viisin uusi ja tõin ära läbiloetud raamatud. Sellest piisas küll neile, kes lugesid kuus ainult paar raamatut, kuid oli ka neid, kellele sellest ei jätkunud. Tuli tahtmata hakata otsima uusi töövorme. Kaalutlesin põhjalikult, kes mu lugejaist võiksid abistada mind selles töös. — Rääkisin postikandja Agnes Paabuga. Ta oli meeleldi nõus üks või teine kord Mitsuurini-nimelise kolhoosi II brigaadis elavaile lugejaile raamatuid kaasa võtma. Nüüd on ta juba mitu aastat olnud mulle justkui paremaks käeks. Vahel on kiiresti vaja mõne lugeja käest raamatut kätte saada. Tarvitseb ainult paluda Agnest ja võid kindel olla, et järgmisel päeval on sul raamat käes.

Ka noored lugejad abistavad kirjanduse kättesaadavaks tegemist kolhoosiperele. Mõne aja kestel märkasin, et mitmed õpilased peavad raamatuid teistest kauem enda käes, küsivad sageli raamatuid, mis nende eale tundusid rasketena. Kui hakkasin põhjust uurima, selgus, et nende poolt koju viidud raamatuid lugesid vanemad või täiskasvanud õed-vennad. Vormistasingi siis sellistele lugejatele eraldi lugejakaardid ja hakkasin õpilaste kaudu neile raamatuid koju saatma.

Algaastail nõuti peale mõne üksiku erandi ainult ilukirjandust, nüüd aga tulid lugejad ise sooviga saada kirjandust ühiskondlik-poliitilistes küsimustes ja põllumajanduse alalt. Tunti huvi ka tehnikaalase kirjanduse ja arstiteaduslike küsimuste vastu. Meeleldi loeti kerges populaarteaduslikus käsitluses kir-

jutatud loodusteaduslikke raamatuid. Palju küsiti ka reisikirjeldusi, kuid neid oli napilt.

Nõukogude raamatust on saanud kindel abimees meie kolhoosikülas elavate töötajate hulgas teadmiste ja eesrindlike kogemuste omandamisel. Mõningad näited iseloomustavad seda kõige paremini.

Õige palju kordi olin jutelnud Lenini-nimelise kolhoosi töötaja Veera Valneriga. Kutsusin teda raamatukokku, et tulgu ja vaadaku, kuidas töötan, kui just lugejaks hakata ei taha. Kuid aastast aastasse ei tulnud sellest midagi välja, Veera vabandas ajapuudusega ja nii jäigi. Käesoleva aasta aprillis sattusime külanõukogus jälle kokku ja nagu muuseas läks jutt marjade ja õunte oletatavale saagile. Veera siis kurtiski, et mingisugused ussid tikuvad igal aastal marjapõõsastele liiga tegema. Et pritsiks teisi, aga ei oska seda vedelikku kraadida. Ja küsiski siis otse, et kuule, Ženja, kas sul pole mõnd raamatut selle kohta. Tuleksin järele. Teadsin küll, et mul on kogu aiandusalane kirjandus välja laenutatud, aga lubasin vaadata. Paar päeva hiljem pidi rahvamajas toimuma Lenini-nimelise kolhoosi üldkoosolek. Palusin teda siis tingimata raamatukogusse sisse astuda. Ise aga helistasin samas rajooniraamatukogusse ja palusin mulle saata midagi puuvilja ja marjapõõsaste kahjurite tõrjest. Järgmise päeva õhtupoolikuse bussiga saadetigi mulle «Aianduse käsiraamat». Veera sai soovitud raamatu ja mina raamatukogule uue lugeja, kelle peale mitu aastat tagajärjeta «jahti» olin pidanud. Veera Valneril ei jäänud see raamat muidugi viimaseks, paari kuuga on ta juba läbi lugenud kõik raamatukogus olevad aiandusalased raamatud. Ka tunneb ta huvi arstiteadusliku kirjanduse vastu ja räägib ise naljatades, et nüüd loen järjekorras läbi kogu selle lauditaie. Ilukirjandusest aga otsustavalt keeldub — selle jaoks ei jätkuvat aega.

1955. aastal läks agronoomiks õppima Maie Karro, kelle elukutse valikul raamatud etendasid võrdlemisi suurt osa. Tutvusin Maiega 1953. aastal. Ta elas raamatukogust eemal kilomeetrit kuus. See oli läti rahvusest elanikega küla ja paljud siin ei oskagi eesti keelt. Maie, kuigi lätlane, siiski oskas. Sattusin sinna valimiskampaania ajal agitaatorina, vestlesime. Naabritelt olin üht teist kuulnud, et äsja kooli lõpetanud tütarlaps kusagil ei käi, on kuidagi nagu sulgunud kodu nelja seinaga vahele. Soovitasin Maiel hakata lugema. Algul põikles, et kaugel vahetamas käia. Kui aga lubasin vahetamise küsimuse enda hooleks võtta, oli nõus. Praegu enam ei mäleta, millised olid esimesed raamatud, mida talle viisin, kuid paari aasta kestel olin sagedaseks

külaliseks Maie kodus. Ei saa ütelda, et ta oleks eriti palju luge-
nud, kuid mind pani imestama põhjalikkus, millega ta hiljem ana-
lüüsis loetud raamatuid. Sageli vestlesime ja isegi vaidlesime
mõne raamatu üle.

Lohaka juhtimise tulemusena hakkas Lenini-nimeline kolhoos,
mis alguses, peale väikeste kolhooside liitmist, kuulus rajooni
paremate hulka, tasapisi allamäge libisema. Palju vaidlust teki-
tas tookord raamatusõprade hulgas G. Nikolajeva romaan «Lõi-
kus». Leidus pessimiste, kes arvasid, et 1. Mai kolhoosi ülesmäge
minek nii lühikese ajaga võis toimuda ainult romaani lehekül-
gedel, kuid oli ka neid, kes tõmbasid paralleele 1. Mai ja Lenini-
nimelise kolhoosi hädade ja puuduste vahel. Ka Maiega vaidle-
sin mitte just üks kord kolhoosiprobleemide üle. Kord tähendas
Maie nagu naljatades, et vaat, võtan kätte ja õpin agronomiks.
Soovitasin tal tõsiselt mõtelda edasiõppimisele. Kelleks aga
õppida, selles ma ei osanud nõu anda. Tema agronoomi-ideele
aitasin omalt poolt ainult nii palju kaasa, et viisin talle pikapeale
koju kõik raamatud, milles teadsin juttu olema sellest elukutsest.
Maie enda sõnade järgi meeldis talle väga ka J. Maltsevi «Kõi-
gest südamest». Hiljem hakkas Maie ise aeg-ajalt raamatukogus
käima ja huvitus nüüd juba põllumajanduslikest teostest. V. R.
Viljamsi «Mullateadus» oli ta käes kauemat aega ja kuigi seda
raamatut vajasid ka teised, ära tuua siiski ei raatsinud — hanki-
sin naabermaatukogust. Ja siis ühel päeval saatis Maie mulle
raamatud ära kirjakesega: «Aitäh! Läksin eksamitele».

Meie kolhooside peamiseks tuluallikaks on loomakasvatus.
Sellepärast olengi pööranud erilist tähelepanu farmitöölise
lugejaks värbamisele ja nende lugemise juhtimisele. Olen taot-
lenud seda, et iga farmitöoline loeks ilmtingimata oma erialast
kirjandust. Partei ja valitsus püstitas hiljuti meie kolhoosnike
ette suure ja vastutusrikka ülesande — jõuda lähemate aastate
jooksul järele suurimale kapitalistlikule riigile, Ameerika Ühend-
riikidele liha, piima ja või tootmises ühe elaniku kohta. Ei saa
ütelda, et meie Lenini-nimelisele ja Mišurini-nimelisele kolhoo-
sile oleks selle ülesande täitmine kerge. Oleme ju loomakasva-
tussaaduste tootmise osas oma rajoonis keskmisel kohal, vaba-
riigi paremate kõrval jääme aga sootuks varju. Meil on veel
palju õppida põllumajanduse eesrindlastelt.

Eesrindlike kolhooside töökogemuste propagandat pean põllu-
majandusliku kirjanduse osas kõige tähtsamaks. Selleks olen
kujundanud raamatukogulikke plakateid, koostanud ja andnud
bibliograafilisi ülevaateid, korraldanud raamatunäitusi ja soovi-
tanud kirjandust individuaalseis vestlustes.

Ma ei saa muidugi ütelda, et kõik farmitöölised oleks lugejateks värvatud. Mõnedele valmistab lugemine isegi raskusi. Kuid enamik neist, kes loevad, on ka ise huvitatud oma erialasest kirjandusest. Nii on Mitšurini-nimelise kolhoosi lüpsja-karjatalitaja Alma Breedis lugenud eesrindlike lüpsjate-karjatalitajate töökogemusi käsitlevaid brošüüre, nagu M. Teose «Kuidas mina sain 5122 kg piima iga lehma kohta aastas», J. Metsa «Viisu sovhoosi töökogemusi ja saavutusi tõukarja kasvatamisel», A. Kalmi «Kolhooside kogemusi piimakarja suvisel pidamisel». Võrreldes eesrindlaste töökogemusi omadega ja kasutades kirjeldatud töövõtteid, on Breedis saavutanud esikoha oma kolhoosis. Sama kolhoosi tallimees Austra Berzin on läbi lugenud kogu hobusekasvatust käsitleva kirjanduse. Tema hobused on kolhoosis kõige paremini hooldatud.

Sellest kolhoosist võiks märkida veel kanatalitajat Aliide Vasarat, kelle lugejakaardil on peale ilukirjanduse ka sellised raamatud nagu P. M. Sopikovi «Lindude haigused», «Linnukasvatus», J. Šostra «Linnukasvatuse eesrindlaste kogemusi», S. I. Smetnevi «Tööd linnufarmis» jt.

Aliide Vasara hoolitsusel munes iga kana möödunud aastal 135 muna. Lenini-nimelise kolhoosi noor seatalitaja Salme Tamm hakkas raamatukogu kasutama alles möödunud aastal. Värbasin ta lugejaks samal teel nagu enamiku farmitöötajaid. Võtsin raamatud kaasa ja käisin laudast lauta. Alguses luges ta ainult ilukirjandust. Soovitasin tal lugeda ka midagi seakasvatuse kohta. Võttis kuidagi vastumeelselt, et mis seal ikka ära ei ole. Jätkasin talle hiljem raamatute saatmist õe kaudu, kes pidevalt käis raamatukogus. Poetasin talle vahest ka mõne seakasvatuse küsimust käsitleva brošüüri kaasa. Ühel päeval üllatas ta mind sellega, et tuli ise raamatukogusse ja palus näha saada seakasvatusalast kirjandust. Istus tunnikese raamatukogus ja võttis ära minnes kaasa N. Kovalenko «Sigade nuumamine», V. Laanmäe «Hein ja haljassöödad sigade söödana» ja V. Kutti «Kolhoos «Uus Elu»». Pikapeale hakati kolhoosis Salme Tammest rääkima kui tublist töötajast, kelle hooldusel olevad peekonsead on hästi hooldatud, puhastes ruumides ja võtavad silmanähtavalt kaalus juurde. Salme ise räägib, et raamatutest on ikka kasu küll, loed ja leiad, et seda või teist peaks ka ise katsetama. Nii hakkas ta erilist tähelepanu pöörama söödaratsioonide koostamisele, eriti aga haljassööda kasutamisele. Hiljuti turustamisele määratud tema kasvatatud peekonsead võeti kõik 19 vastu I sorti. See oli heaks tunnustuseks tublile töötajale. Töö ise kiidab tegijat.

Selliseid näiteid võiks tuua palju, kus põllumajandusala töö-

tajad otsivad vastust ühele või teisele küsimusele raamatu kaudu. Ainult tulemused pole alati nii märgatavad. Selge on see, et mida rohkem rakendatakse ühistöö tasustamisel isikliku huvitavuse printsiipi, seda enam on kolhoosnikud huvitatud töö produktiivsusest ja otsivad abinõusid, kuidas toota rohkem ja paremini. Seda enam leitakse tee raamatu juurde.

Erialasest kirjandusest olid huvitatud ka kombaineri Osvald Kuplais ja traktorist Vello Lapp. Sm. Kuplais on kasutanud erialasest kirjandusest H. Izaksoni «Iseliikuva kombaini C-4 remont», M. Portnovi «Iseliikuv kombain» ja K. Liiva «Kombaineri töökogemusi». Vello Lapp luges peale traktorite kohta käiva kirjanduse ka autosid käsitlevat kirjandust, õiendas eksamid ja töötab nüüd autojuhina.

Väga mitmelt teadusalalt loeb remonttöökoja tööline Peeter Anier. Nii kuuluvad tema lugemismaterjali hulka peale arvukate ilukirjanduslike teoste D. Slavini «Metallide omadused», N. Novikovi «Ebatavalised taevanähtused», K. Gladkovi «Kaugnägemine», F. I. Tšestnovi «Raadio tänapäeval» jt.

Kõige arvukama lugejate grupi moodustavad kolhoosi põllundusbrigaadide liikmed. See on rahvas, kes loeb kõike vastavalt oma huvialale. Ja peab tunnistama, et just selle grupi lugejate juures on kirjanduse soovitamine kõige raskem. Nii palju kui selles grupis lugejaid, sama palju on ka erinevaid soove. On mõningaid lugejaid, kellele kuidagi ei suuda selgeks teha, et head raamatud ei ole ainult O. Lutsu ja Ed. Vilde jutustused, et I. P. Spangenbergi «Loodusuuriija märkmed» ja N. I. Tarassovi «Meri elab» on sama huvitavad või huvitavamad kui mõni ilukirjanduslik teos.

Nende kõrval on aga lugejaid, kes ise valivad raamatuid kõige mitmekesisematelt teadusaladelt. Näiteks Kaagjärve aianussovhoosi noor tööline Maido Käis loeb aastas palju raamatuid, kusjuures peaaegu poole sellest arvust moodustavad populaarteaduslikud ja tehnikaalased raamatud.

Väga laialdase huviga on ka raamatukogu tubli aktivist Juulia Kipper. See 60-ndatele aastatele lähenev naine loeb nii aianusosalast, tervishoiuküsimusi käsitlevaid kui ka loodusteaduslikku kirjandust. Tema «nõrkuseks» on aga reisikirjeldused — need käivad ikka kõige enne tema käest läbi. Huviga loeb ta ühiskondlik-poliitilist kirjandust. Erilist huvi on ta tundnud partei ja valitsuse järjekordsete määruste vastu. See on ka mõistetav — on need ju meie parema homse tagatiseks.

Mitmed vanemad lugejad, nagu Aleksander Metuusala ja Jaan Varblane, loevad meeleldi ajaloolist kirjandust. Paljud lastevane-

mad on huvitatud kasvatusküsimustest. Õnneks on viimasel ajal hakanud selle nii tähtsa küsimuse kohta ilmuma ka raamatuid. Varem tuli leppida ainult ajakirjanduses ilmuvate nappide artiklitega.

Raamatukogu aktiivsemaid kasutajaid on Kaagjärve 7-aastase kooli õpetaja Elmar Kivi, kes on ühtlasi ka kooli katsesaiajuhataja. Ta on läbi töötanud peaaegu kogu loodusteadusliku kirjanduse, mis raamatukogus leidub ja põllumajanduslikust kirjandusest selle osa, mis käsitleb taimekasvatust. E. Kivi juhtimisel töötav naturalistide ring sai esikoha möödunud aasta põllumajandusnäitusel rajoonis ja võttis osa ka üleliidulisest põllumajandusnäitusest.

* * *

Lugejad tutvuvad
uudiskirjandusega.

Esimene mulje on tavaliselt määrav pikemaks ajaks. Sellepärast püüangi esmakordselt raamatukogusse tulnud lugejat kohelda eriti tähelepanelikult, et ta tunneks, et on siin tere tulnud. Enamasti tunnen oma teenindamispiirkonna elanikest ka neid, kes ei ole veel lugejad. Tean nende tööala ja paljude hariduslikku taset. Millisest kirjandusest aga üks või teine lugeja on huvitatud, see ei selgu sageli isegi esimese vestluse ajal. Püüan siiski alati ettekujutust saada lugeja huvialadest, sellest, mida ta on juba lugenud ja mida meeleldi loeks. Algajal lugejal on harva kindlaid soovide. Tavaliselt küsitakse «midagi huvitavat». Paljud on ka huvitatud, mida raamatukogul üldse pakkuda on.

Raamatukogul on kaks tuba. Lugejad meil raamatuhoidlasse ei pääse. Laenutamine toimub ukse ette asetatud laual. Kuid esimest korda raamatukogus olevale lugejale teen erandi. Näitan talle kogu raamatufondi ja tutvustan kirjanduse liikidega.

Alguses piirdusin lugejaile raamatute individuaalse soovitamisega. Selleks tuli endal hooliga tundma õppida raamatufondi ja tutvuda uue saabuva kirjandusega. Muidugi mõista ei suutnud ma kõiki raamatuid kaanest kaaneni läbi lugeda. Tutvusin nendega niiütelda «raamatukogulikult». Lugesin ajakirjanduses avaldatud retsensioone ja pidasin meeles lugejate arvamusi ühe või teise raamatu kohta.

Individuaalsel soovitamisel on ka praegu raamatupropagandas suur tähtsus, kuid selle kõrval tekkis juba õige aegsasti vajadus avada lugejatele kogu raamatufondi sisu. On ju nii raske vastata lugeja küsimusele: «Mida teil on?» Sellepärast hakkasingi juba 1948/49. aastal koostama süstemaatilist kataloogi. Lugejad ei tahtnud algul kuidagi koduneda kataloogiga. Eriti raske oli siis, kui kirjutasin kaardid ise, käsitsi. Autori nimest, pealkirjast, ilmumisandmetest ja lehekülgede arvust on lugeja jaoks sageli liiga vähe. Nüüd, saades annoteeritud trükikaarte, on lugejate suhtumine kataloogi märksa paranenud.

Raamatupropaganda otstarvet täitsid ka mitmesugused kirjanduse soovitusnimestikud, nagu «Nõukogude rahvas võitluses kodumaa eest», «Võitlus rahu ja demokraatia eest», «Sotsialistlike põllumajandusettevõtete ökonoomika» jt., mida pidevalt täiendan. Kasutasin selleks ära «Sirp ja Vasaras» ilmunud lühikesi annotatsioone uudiskirjanduse kohta. Lõikasin need välja ja kleepisin oma soovitusnimestikesse. Selliste soovitusnimestike vastu oli huvi märksa suurem. Hiljem õppisin neid kunstipärasemalt kujundama ja kasutama raamatukogulikel plakatitel.

Olen koostanud temaatilisi kartoteeke paari viimase aasta kestel teemadel: «Maaailma rahvad võitluses rahu eest», «Kuuenda

Lugeja kasutab temaatilist kartoteeki.

viisaastaku ülesandeid täites», «Abiks konkreetse ökonomika õppijaile», «Abiks agitaatorile» ja «Kirjanduskriitikat».

Sellised kartoteegid on väga vajalikud, sest ajakirjandus reageerib kõigile aktuaalseile küsimustele kohe. Iga küsimuse kohta raamatuid ei ilmu, ja kui ilmubki, siis suure hilinemisega.

Ühiskondlik-poliitilise kirjanduse propageerimisel olen peatähelepanu koondanud mõlema kolhoosi agitgrupi liikmete teenindamisele. Agitaatorite tegevus on eriti elav suuremate poliitiliste ja majanduslike kampaaniate ajal. Eriti on elavnemist märgata valimiste puhul. Siis pööratakse sageli raamatukogu poole, et saada materjali vestluste ettevalmistamiseks.

Huvi tuntakse ka rahvusvahelist olukorda käsitleva kirjanduse vastu. See saavutab kõrgpunkti, kui esineb rahvusvahelises olukorras niisuguseid sündmusi, nagu oli näiteks kontrrevolutsiooniline mäss Ungaris, agressioon Egiptuses, koloniaalmaade vabadusvõitluse intensiivistumine maailma ühes või teises osas jne.

Et agitaatoreid oleks kergem teenindada, konsulteerin agitgrupi juhatajaga, valin välja vajaliku kirjanduse ja moodustan agitaatorite nurga, kuhu panen välja peale raamatute ka soovitusnimestikud ja temaatilised kartoteegid.

Teistele lugejatele toimub ühiskondlik-poliitilise kirjanduse soovitamine individuaalselt. Meeleldi loetakse partei ja valitsuse äsjailmunud määrusi, näiteks oli väga suur nõudmine «Pensioniseaduse» järele. Laialdaselt tutvuti NLKP XX kongressi materjalidega.

Välja arvatud valimiste periood, millal agitaatorid on kõige suuremad kartoteekide kasutajad, on kõige suurem nõudmine temaatilise kartoteegi «Kirjanduskriitika» järele õpilastel. Paljud Kaagjärvest pärit olevad Valga keskkooli õpilased tulevad pühapäeviti minu juurde, et saada materjale mõne kirjaniku loominguga või üksikteose kohta.

Ühiskondlik-poliitilist kirjandust loevad õppeprogrammide alusel ka kaugõppes õppijad. Siin olen taotlenud soovide õigeaegset esitamist, sest sageli tuleb mul puuduvaid raamatuid tellida kas rajooniraamatukogust või koguni Tallinnast või Tartust.

Olen kogenud, et ühiskondlik-poliitilise kirjanduse soovitamisel on kõige tähtsam lugeja tundmine ja usalduslik vahekord lugejaga. Ainult siis on võimalik välja selgitada, millist kirjandust sellele või teisele lugejale võib soovitada.

Eeskujuna raamatukoguliku plakati valmistamiseks sain ajakirjast «Bibliotekar». Esimesed plakatid ma peaaegu kopeerisin «Bibliotekarist», pealkirjad tõlkisin eesti keelde ja soovitusnimestikud koostasid vastavalt oma raamatufondile. Illustreerivat materjali püüdsin valida võimalikult silmapaistvat.

Lugejate tähelepanu köitsid sellised plakatid hulga enam kui tagasihoidlikud kaante vahele õmmeldud soovitusnimestikud. Sageli küsisid lugejad just plakatil soovitatud raamatut.

Esimestest edusammudest tiivustatuna hakkasin raamatukogulikke plakateid valmistama ka väljaspoole raamatukogu — farmidesse, kolhoosi keskusesse ja brigaadidesse. Alusmaterjaliks kasutasin lauapaberit või pappi. Kogesin, et polnudki mingit mõtet lasta plakatil rippuda kuude kaupa — sellega harjuti nii ära, et ei pandud enam tähelegi. Plakat täitis oma otstarbe nädalapaariga. Siis võis teda peale värskendamise ära kasutada mujal.

Raamatukogulikke plakateid väljaspoole raamatukogu olen kõige rohkem valmistanud põllumajandusliku kirjanduse propageerimiseks. Nii kujundasid Lenini-nimelisele kolhoosile raamatukoguliku plakati «Puhas põld — vägev vili!» Raamatukogus kasutan puuraamistikule tõmmatud riidet. See on nägusam ja võimaldab plakatile kinnitada ka propageeritavaid raamatuid. Raamatukogus kuulub raamatukoguliku plakati juurde tingimata suurem või väiksem kirjanduse väljapanek.

Peale raamatukogulike plakatite kasutan kirjanduse propageerimiseks raamatunäitusi. Olen neid korraldanud suuremate riiklike tähtpäevade eel, et abistada agitaatoreid materjali valikul vestlusteks, kirjanike sünni- ja surmapäevade tähistamiseks, üksikute kirjandusliikide propageerimiseks jne.

Noored lugejad tutvumas raamatukogulike plakatitega.

Suurt abi näituste kujundamisel osutavad rajooniraamatukogus saada olevad Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu metoodilised materjalid ja bibliograafilised soovitusnimestikud. Alapealkirjade abil püüan avada lugejaile näituse sisu, kasutan tsitaate ja raamatute sisu tutvustamiseks annoteeritud trükikaarte.

Näituse juurde kujundatud plakatist enamasti piisab, et tõmata lugeja tähelepanu väljapanekutele, kuid kindlasti annab paremaid tulemusi, kui esineda näituse juures bibliograafilise ülevaatega. Muidugi on see mõeldav ainult siis, kui raamatukogus on korraga rohkem lugejaid. Üksikute lugejate puhul olen piirdunud individuaalse soovitamisega.

Varem ma pisut kartsin kasutada raamatute propageerimiseks bibliograafilisi ülevaateid. Rajooniseminaridel oli neist mitmel korral juttu, kuid õiget ettekujutust polnud meil külaraamatukogu

töötajail kellelgi. Meie õnneks hakati möödunud sügisel rajooni-seminaridel läbi viima bibliograafilisi ülevaateid ja neid seejärel ka kohe analüüsima. Esinejateks olid töötajad meie endi hulgast. Teema valik jäeti lahtiseks, igaüks võis valida oma äranägemise järgi. Esimese bibliograafilise ülevaate andis tookordne Sangaste raamatukogu juhataja Ruth Gross uuemast kirjandusest lüpsjarkarjatalitajaile. See bibliograafiline ülevaade oli niivõrd elavalt koostatud, et tundus nagu viibiksime «Bolševiku» kolhoosi karjalaudas, mitte aga seminaril. Häda muidugi hiljem esinejaile! Nende bibliograafilised ülevaated said kõvasti sarjata. Hakkasime nägema nii teiste kui ka oma vigu. Heaks õpetuseks oli see aga meile kõigile.

Hakkasin seejärel ka ise koostama ja pidama bibliograafilisi ülevaateid. Vahel olen pühapäeviti, kui raamatukogus on rohkem rahvast, esinenud bibliograafilise ülevaatega näitusel väljapanud raamatutest. Kino eel olen andnud bibliograafilisi ülevaateid ilmunud uudistest.

Rahvamajas toimuvad aeg-ajalt loengud rahvusvahelisest olukorrast. Harilikult on lektorid väljaspoolt ja huvi nende loengute vastu on suur. Sellisel korral olen lektorit palunud anda loengu lõpus väike bibliograafiline ülevaade teemaga seosesoleva kirjanduse kohta.

Kõnealustest raamatutest korraldan sealsamas rahvamaja saalis kirjanduse väljapaneku, kust ka laenutan raamatuid kuulajaile. Allkirja raamatu saamise kohta võtan raamatukaardile ja panen hiljem selle raamatukaardi lugejakaardi vahele.

Väljaspool raamatukogu olen bibliograafilisi ülevaateid andnud farmides. Talvel oli valusaks küsimuseks söötade kasutamine. Et söötade küsimusi käsitlevat kirjandust propageerida farmide töötajate hulgas ja neile tutvustada söötade kasutamise viise, esinesin neile bibliograafilise ülevaatega. Selleks valisin erialasest kirjandusest raamatud: «Põhu ettevalmistamine söötmiseks», «Mineraalainetest ja vitamiinidest põllumajandusloomade söötmisel», V. J. Kondõrjevi «Söötade ettevalmistamine söötmiseks», A. A. Zubrilini «Söötade toitvuse tõstmise meetodid». Eriti olid huvitatud karjatalitajad esimesest ja teisest raamatust. Peale selle olen bibliograafilisi ülevaateid koostanud põllumajanduse eesrindlaste töökogemustest. Kahjuks ei ole mul õnnestunud kaasa tõmmata bibliograafiliste ülevaadete andmisele agronome ja zootehnikuid. Kindlasti tulemused oleksid paremad.

Bibliograafiliste ülevaadete järel olen kõnealuseid raamatuid ka kohe laenutanud. Hiljem lugejad unustavad raamatud ja vae-

valt enam keegi küsima tuleb. Samuti olen teinud ka näitusel või plakatil välja pandud raamatutega. Kui mul ei ole soovitud raamatust teist eksemplari, võtan lugeja nõudmise korral selle näituselt või isegi plakatilt. Pärast on võimalik seda asendada mõne teise, sama teemat käsitleva raamatuga. Lugejad on aga sellise vastutulelikkuse eest väga tänulikud.

Olen püüdnud lugejaid kirjanduse valikul suunata nii, et iga lugeja loeks peale ilukirjanduse ka ühiskondlik-poliitilist kirjandust, oma erialast kirjandust ja peale selle veel muud vastavalt huvialale.

Suurt huvi tunnevad meie lugejad ka uudisteoste vitriini vastu, mille kujundasin järgnevalt. Vineerist aluspõhjale kinnitasin naeltega raamatute jaoks tugiliistud. Selliselt saan igale liistule asetada 3 raamatut. Raamatuid hoiavad vertikaalasendis kummipaekad, mis võimaldavad raamatut sirvimiseks hõlpsasti ära võtta. Vitriini kohale kinnitasin pealkirja sõnadega

«Kultuurne inimene laiendab igakülgsest oma silmaringi!»

Ta loeb

ühiskondlik-poliitilist loodusteaduslikku tervishoiualast

tehnikala- alast põllumajanduslikku

kirjandust

Iga kirjanduse liigi nimetuse alla asetan saabunud uudisteostest vastava raamatu. Sellesse vitriini asetatud raamatud ei seisa seal kaua. Lugejad on juba harjunud sellega, et vitriinist saab kõige värskemad kirjandust. Sageli tekivad enne järgmise saadetise saamist «aknad». Sellisel juhul panen siia ka varem ilmunud raamatuid.

* * *

*

Kuigi raamatufond kasvab aastast-aastasse, juhtub ikka vahel, et lugeja pöördub minu poole sooviga saada mõnda raamatut, mida mul on ainult 1 eksemplar ja seegi välja laenutatud või pole seda raamatukogus üldse olemas. Sellisel juhul ei ütle ma lugejale kunagi ära, vaid püüan muretseda soovitud raamatu teistest raamatukogudest. Tavaliselt olen sellisel juhul pöördunud kõigepealt rajooniraamatukogu poole. Hiljuti tuli minu juurde Kaagjärve sovhoosi agronoom Mart Kase ja soovis lugemiseks V. R. Viljamsi teost «Mullateadus». Raamat oli lugeja käes. Helistasin rajooniraamatukogusse, seal oli välja laenutatud. Raamatut oli siiski kiiresti vaja, sest lugeja pidi järgmisel päeval juba eksamitele sõitma ja soovis seda kaasa võtta.

Rajooniraamatukogul siiski õnnestus nõutud raamat kätte saada, sellest teatati telefoni teel ja lugeja sai linnas peatudes rajooniraamatukogust raamatu ise kätte.

Maikuu hakati järsku nõudma mesindust käsitlevat kirjandust. Laenutasin kõik teosed välja, aga kõigile soovijaile ükka ei jätkunud. Eriti nõuti raamatut «Mesindus». Mul oli seda aga ainult 1 eksemplar ja seegi kolhoosi mesiniku käes ja polnud lootagi, et selle nii pea tagasi saan. Ka seekord aitas hädast välja rajooniraamatukogu. Sain sealt oma lugejatele kolm eksemplari.

Mittestatsionaarselt kõrgemates õppeasutustes õppijad pöörduvad sageli minu poole sooviga saada selliseid raamatuid, mida pole ka rajooniraamatukogus. Nende nõudmistele rahuldamiseks pöördusin Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu poole palvega saata mulle vajalikku kirjandust raamatukogude vahelise laenutamise (RVA) korras. Sel teel olen saanud raamatuid Kaagjärve sovhoosi direktorile Leo Ellramile ja agroomile Mart Kasele, kes õpivad Eesti Põllumajanduse Akadeemias ja õpetajatele Leida Kudisiimule ja Elmar Kivile. Leida Kudisiim õpib mittestatsionaarselt õpetajate instituudis ja on üks aktiivsemaid RVA kasutajaid.

* * *

*

Lastele tuleb pühendada erilist tähelepanu täiskasvanud lugejate kõrval. Laste lugemise juhtimisel on suurt abi osutanud raamatukogu aktivistid, 7-aastase kooli õpetajad. Nendega on mul hea kontakt tekkinud sellest ajast, kui olin lühikest aega Kaagjärve 7-aastase kooli õpetajaks.

Et õpilased loeksid teadlikult ja hoiaksid hästi raamatuid, selleks olen kujundanud albumi «Kuidas lugeda raamatut?» Albumis on ära toodud M. Kalinini sõnad: «On parem vähem raamatuid läbi lugeda, kuid rohkem mõelda nende sisu üle». Järgnevalt toon veel mõned näited sellest albumist, mis õpetavad lapsi õigesti lugema ja raamatuid hoidma:

Loe ruttamata — siis mõistad raamatut paremini!

Loe raamat lõpuni ja ära jäta lehekülgi vahele!

Pane raamatule paber ümber — siis ei määri sa raamatu kaant!

Puuduta raamatut ainult puhaste kätega!

Ära loe söögi ajal! (jne.)

Olen juba algusest peale püüdnud tekitada väikestes lugejates huvi mitmekesisema kirjanduse lugemiseks. Siin on palju

kaasa aidanud vestlused ja ettelugemised, mida olen korraldanud, kui raamatukogusse on kogunenud suurem rühm lapsi.

Kõige väiksematele lugejatele olen hakanud valmistama Valga Linna Lasteraamatukogu eeskujul piltkataloogi. Selle valmistamine nõuab palju aega. Rääkisin selle tarviliku raamatupropaganda vahendi kujundamisest pioneeridega. Leidsime, et õpilased suudavad siin palju kaasa aidata. Pioneerid Milli ja Ene Kartau ning Laine Berzin, kes ise on head joonistajad, abistavad raamatukogu meeleldi.

Olen alati huvitatud sellest, missugune on raamatukogu lugejate-õpilaste käitumine ja õppeedukus. Õpetajad omakorda on huvitatud, mida nende kasvandikud loevad. Koostöös õpetajatega olen koostanud klassiväliseks lugemiseks kirjanduse soovitusnimestiku viiendale, kuuendale ja seitsmendale klassile.

Vanemate klasside õpilastele on raamatukogu aktivist õpetaja E. Kivi aidanud läbi viia loodusteadusliku kirjanduse propageerimiseks vestlusi ja andnud bibliograafilisi ülevaateid. Üks bibliograafilise ülevaate teema oli «Päike ja maa». Sel teemal oli ka kujundatud raamatukogulik plakat, millel olid eksponeeritud raamatud: G. Aristovi «Päike», E. Bubleinikovi «Maa» ja A. A. Mihhailovi «Päikese- ja kuuvarjutused». Täiendava kirjanduse nimestik kataloogikaartidel, asetseb plakati küljes olevas taskus.

Koos noorte naturalistide ringiga organiseerisin õpilastele loodusteadusliku matka loodusesse, et rakendada tegelikkuses N. M. Verzilini raamatust «Robinsoni jälgedes» saadud teadmisi. Samal matkal õppisime tundma ravimtaimi. Ravimtaimede tundmaõppimise abistamiseks ja nende korjamise propageerimiseks kujundasime koos noorte aktivistidega raamatukoguliku plakati:

«Õpilased! Õppigem tundma ravimtaimi ja kogugem neid!»

Need üritused ja loodusteadusliku kirjanduse tutvustamine on äratanud lastes niisugust huvi taimeriigi tundmaõppimise vastu, et juba on kogutud ja kuivatatud taimi herbaariumi jaoks. Rõõbiti taimeriigi tundmaõppimisega on tekkinud ka huvi liblikate ja putukate korjamise ja säilitamise vastu.

Õpilaste puhkeaja otstarbekaks sisustamiseks olen õppevaheaegadel organiseerinud koos kooliga suuremaid raamatukogulikke üritusi. Möödunud aastal näärivaheajal korraldasime muinasjuttude õhtu. Märtsi lõpus, lasteraamatu nädala raames, viisime läbi poliitnilise hariduse levitamise eesmärgil õhtu M. Iljini ja J. Segali raamatu «Lugusid sellest, mis sind ümbritseb» põhjal. Koos pioneeriorganisatsiooniga valmistasin ette

Raamatukogulik plakat «Õpilased! Õppigem tundma ravimtaimi ja koguge neid!»

terve lavastuse, kui seda nii võiks nimetada. Valmistasin kõigile osalistele maskid, nii et laval olid tõepoolest haamrid, hõõvlid saed ja kirved. Õhtu ettevalmistamisel juhindusin Riikliku Raamatukogu metoodilise kabineti poolt saadetud materjalist.

Käesoleva aasta veebruaris korraldasime koostöös pioneeri-juhiga lugejate konverentsi N. Nossovi raamatu «Vitja Malejev koolis ja kodus» arutlemiseks. Sõnavõttud olid osaliselt ette valmistatud, kuid oli ka ettekannete käigus tekkinud arvamuste avaldusi. Konverentsi propageerimiseks toimusid eelnevalt ettelugemised sellest raamatust. Kujundasime ka raamatukoguliku plakati.

Eriti hea oli selle ürituse käigus see, et lugejad oskasid leida oma kaasõpilaste käitumises palju analoogilist raamatu tege-
laste käitumisega. Toodi konkreetseid võrdlusi kooli elust, üks-
teise aitamisest, pioneerisõprusest jne.

Õpilased võtavad selliste ürituste ettevalmistamisest ja läbi-
viimisest meeleldi osa. Paremate õpilaste-lugejate hulgast on

mulle kasvanud tubli aktiiv, kes aitab mul teenindada kauge-
maid lugejaid raamatute kojukandmise teel, abistab korrastada
raamatufondi, kleebib taskuid ja etikette, teostab raamatute
väikeremonti. Nad aitavad ka tagasi tuua lugejate kätte kauaks
jäänud raamatuid. Õpilased loevad raamatukogutädi abistamist
auasjaks. Muidugi on mul olemas õpilaste vanemate nõusolek,
sest enamasti iga lapsevanem on huvitatud, millega tema laps
tegeleb. Praegu ei leia vist ühtki lapsevanemat, kes näeks luge-
mises laiskuse kasvatamist.

Omalt poolt abistan ka kooliraamatukogu. Paari aasta eest
aitasin korrastada Kaagjärve ja Lepa kooli raamatufondi. And-
sin kooli raamatukoguhoidjatele juhendeid raamatufondi liigitam-
iseks ja paigutamiseks. Võtsime tarvitusele lugejakaardid,
varem oli laenutuste märkimiseks kasutatud vihikuid. Ka nüüd
käin aeg-ajalt kooli raamatukogus ja aitan üht-teist korrastada.

Käesoleva aasta aprillis aitasin kavandada pioneeritöo näit-
likku agitatsiooni ja valmistasin koos pioneeriorganisatsiooniga
suure vitriini V. I. Lenini elust ja tegevusest. See oli V. I. Lenini
mälestuspäeva eel. V. I. Lenini sünnipäeva tähistasime kirjandus-
hommikuga. Olen püüdnud õpilastes kasvatada armastust raa-
matu vastu. Saavad ju nendest väikestest lugejatest kord täis-
kasvanud lugejad.

Õpilaste juures esineb sageli nn. raamatute «neelamist». Vahetatakse raamatuid 2—3 korda nädalas ja varsti kurdetakse, et raamatukogus pole midagi, kõik olevat läbi loetud. Kui siis sellise õpilasega vestelda läbiloetud raamatute üle, siis ta sageli ei mäleta peakangelase nime ega sündmuste käiku, pisiasjadest rääkimata. Selline pealiskaudne lugemine võib aga pikapeale muutuda harjumuseks ja raskendab hiljem raamatuga töötamist. Sellepärast olen püüdnud õpilastega võimalikult palju vestelda loetu üle. Lasen neil jutustada raamatu sisu.

Loetu paremaks omandamiseks peavad mõned õpilased päe-
vikut. Nad märgivad sinna autori nime ja pealkirja ning kes
jutustuse tegelastest neile meeldis ja mispärast. Olen soovitanud seda teha kõigil lugejatel, kuid paljudel ei jätku selleks püsivust.

* * *

Raamatukogu töö aluseks on partei ja valitsuse poolt meie rahva ette püstitatud ülesanded. Nendest ülesannetest lähtudes koostan tööplaani. Minu töö aluseks on aasta- ja kvartaliplaan. Aastaplaani hakkab koostama juba novembrikuus, et jääks

aega seda rajooniraamatukogu töötajatega läbi arutada ja siluda lünki, mis koostamise juures võivad tekkida. Järgmise aasta tööplaan koostamiseks analüüsin põhjalikult jooksva aasta töö tulemusi. Võrdlen neid eelmise aasta vastavate näitajatega ja püüan välja selgitada, millised töövormid on andnud kõige paremaid tulemusi nii lugejate värbamise kui ka raamatupropaganda osas.

Aasta perspektiivplaani koostamisel võtan arvesse kolhoosi tootmisprotsessi iseärasusi ja vastavalt sellele planeerin ka kirjanduse propaganda.

Juba talveperioodil suunan lugejate kätte kirjanduse, mis abistab kevadkülviteostamist agrotehniliselt kõrgel tasemel ja põldude viljakuse tõstmist. Mais-juunis on aga põllundusbrigadides päevakorral umbrohutõrje. Seejärel tuleb söötade varumine jne.

Samal ajal ei saa unustada farmitöötajaid. Kui sügisel ja talvel on kogu tähelepanu suunatud ühiskarja häireteta ületalve pidamisele, siis suvi on otsustav loomakasvatussaaduste toodangu osas. Vastavalt sellele suunan ka kirjandust lugejatele kasutamiseks.

Peale tootmisalase kirjanduse propageerimise on raamatukogu ülesandeks kirjanduse tutvustamise ja soovitamisega avardada lugejate poliitilist ja üldist silmaringi. Seoses suuremate riiklike ja ühiskondlike tähtpäevade tähistamisega planeerin ka oma raamatukogulikud üritused — raamatunäitused, vestlused ja kirjandusõhtud.

Suvel armastavad noored lugeda palju kehakultuuri- ja spordialast kirjandust, sügisel ja talvel töötavad mitmesugused õppe ringid ja kursused. Seda kõike on vaja arvestada tööplaanis koostamisel.

Ka raamatukogu majanduslike küsimuste lahendamine tuleb ette näha tööplaanis.

Aasta perspektiivplaani järgi koostan endale kvartaliplaanid. Kvartaliplaanis märgin ära läbiviidavate ürituste teemad ja kuud. Kuigi kvartaliplaanis koostan aastaplaani alusel, tuleb siin tihti teha muudatusi ja täiendusi. Peab ju raamatukogu viivitamatult reageerima kõigile partei ja valitsuse poolt püstitatavatele ülesannetele. See on suur ja vastutusrikas töö.

Suurt abi on mulle osutanud rajooniraamatukogu. Pöördun sageli rajooniraamatukogu töötajate poole, kui mul on lahendada mõni probleem, millest ise jagu ei saa. Rahvakohtu kaasistujana tuleb mul kaunis sageli sõita linna. Neid käike kasutan alati ära,

et astuda sisse rajooniraamatukogusse, kus ikka juhtub olema midagi uut ja huvitavat.

Külanõukogu abi raamatukogu töösse on seisnud peamiselt finantseerimises. Pean ise hoolitsema oma raamatukogu eelarve täitmise eest. Kuid see on juba aastaid olnud nii ja ma olen õppinud peremehe pilguga vaatama eelarvele. Sellest tingituna ongi mul küte kogu talveperioodiks kohal juba juuli-augustikuus, perioodika alati õigeaegselt tellitud ja raamatukogu tööks vajalik materjal olemas.

* *
*

Raamatukogu edukas töö ilma laialdase aktiivita pole üldse mõeldav. Üksi ei suuda parimgi töötaja palju ära teha.

Mul on selliseid tublisid abilisid olnud esimestest tööaastatest alates. Kes need on? Peale õpilaste ja õpetajate muidugi rändraamatukoguhoidjad, kolhooside juhtivad töötajad — agronoomid ja zootehnikud, postikandjad ja õige mitmed lugejad, kes ei ole raskeks pidanud kaasa aidata nõukogude raamatu jõudmisele igasse kodusse.

Kui analüüsida oma peaaegu 13 aastase töö tulemusi, siis on raske kujutleda, et oleksin sellega kunagi toime tulnud ilma aktiivi abita.

Vastutav toimetaja R. Aare
А. Пыдер.

ОПЫТ РАБОТЫ КААГЯРВЕСКОЙ
СЕЛЬСКОЙ БИБЛИОТЕКИ.
На эстонском языке.

Tr. «Kommunist». Tell. nr. 6543. Tiraaž1300. MB-09326. 17. XII 1957.

Tasuta

Tasuta

A-21870

III

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00389023 5